

'Het was gevaarlijk om deze film te maken'

INTERVIEW FILM *Rebel* was voor Adil El Arbi en Bilal Fallah een gewaagde gok: een oorlogsfilm over de Belgische Syriëstrijders mét musical erin verweven. 'Het was niet altijd duidelijk wie aan de goede kant stond.'

Een gebrek aan ambitie hebben we Adil El Arbi en Bilal Fallah nooit kunnen verwijten. Tussen *Bad boys for life* en de superheldenfilm *Batgirl* stelde het duo vannacht in Cannes *Rebel* voor, als een speciale *midnight screening* en dus buiten de competitie, maar wel binnen de officiële selectie. Het is hun eerste Belgische film sinds *Partner* en hun eerste dramatische film sinds *Black*.

De hoofdrolspeler uit die laatste film, Aboubakar Bensaihi, mocht terugkeren. Hij speelt in *Rebel* een jonge man die uit verantwoordelijkheid om wat president Assad aanricht in 2012 naar Syrië vertrekt, om er te gaan helpen in een ziekenhuis in Aleppo. Wanneer die stad wordt ingenomen door IS, wordt hij meegenomen naar Raqqa, waar hij gedwongen wordt zich aan te sluiten. Met zijn ervaring als rapper in Brussel neemt hij de rol op van cameraman van propagandavideo's. Ondertussen wordt thuis in Molenbeek zijn geliefde broertje (gespeeld door Amir El Arbi, broer van) bewerkt door extremisten, die hem ronselen.

Dat El Arbi en Fallah zo'n gewaagd onderwerp aandurven, siert hen. En dat ze het doen op een manier die ook jonge moslims en jongeren tout court naar de cinema kan lokken, ook. Alleen: hun flashy stijl clast met het ernstige drama, dat ze voortdurend afwisselen met muzikale intermez-zo's in een soort videoclip, waarop Bensaihi mag rappen. Bovendien kun je ze vragen stellen bij de manier waarop ze in deze film een Syriëganger uitroepen tot held, en zelfs martelaar, omdat die in een situatie belandde waarin hij machteloos stond.

Hoe belangrijk is Cannes voor twee filmmakers die een kassucces in Hollywood hebben gemaakt?

Fallah: 'Het is een heel ander soort erkenning. We vinden het belangrijk om niet alleen Hollywoodfilms te maken, maar ook persoonlijke, artistieke projecten te verwe-

zenlijken. Dit is onze meest persoonlijke film, dus daar in Cannes erkenning voor krijgen, is heel belangrijk.'

Wat was jullie band met de radicalisering en de Syriëstrijders?

Fallah: 'Ik ken veel gasten die naar Syrië zijn vertrokken. Ik ben zelf afkomstig uit Vilvoorde. Uit mijn buurt kwam de grootste groep Syriëstrijders en daar waren mensen bij die ik kende. Ik heb gezien hoe in 2012 een eerste golf is vertrokken. Als je dan ziet dat sommigen van hen bij IS zijn geëindigd, en sommigen zelfs terugkerden om een terroristische aanval in Brussel te plegen... Dat kwam zo dichtbij en was zo angstaanjagend. Als moslim en Marokkaan in Europa had ik het gevoel dat wij dit moesten vertellen. Wie op deze planeet zou dat zo persoonlijk kunnen?'

Aboubakar Bensaihi mocht na *Black* terugkeren in *Rebel*. © rr

Het is een gewaagde gok om er ook musical in te verweven, met liedjes en dans. In een choreografie van Sidi Larbi Cherkaoui. Waarom deden jullie dat?

El Arbi: 'In de islamitische en Arabische cultuur zijn muziek, poëzie en zang heel belangrijk. We wilden er een soort moderne *Duitzén-één-nacht* van maken. Tege-

'Velen vertrokken naar Syrië zoals er nu mensen naar Oekraïne trekken: uit verontwaardiging over een onschuldig volk dat wordt *vermassacreerd*'

Adil El Arbi

lijk heb je ook de rapcultuur: veel jongeren met een migratieachtergrond in België, Nederland en Frankrijk luisteren naar rap. Die *struggle* van de hiphopcultuur komt voor hen heel dichtbij.'

'Met dans en muziek konden we de emoties in dit complexe verhaal beter vaten. Poëzie en muziek kunnen je raken op een empathisch niveau, zelfs zonder dat je per se de teksten begrijpt. Het leek ons bovendien goed om deze aanklacht tegen IS vorm te geven met muziek, met omdat IS daar zo tegen was.'

Er zijn in die periode honderden Belgen naar Syrië vertrokken. De meesten sloten zich aan bij groepen geassocieerd aan eerst Al-Qaeda en later IS. Toen ze terugkeerden, bewoerden velen dat ze er maar kok of vlegger waren, maar dat bleek niet te kloppen. Toch kiezen jullie als hoofdpersonage een jongeman die naar Syrië vertrok om er in een ziekenhuis te werken. Is dat geen vertekening van de werkelijkheid?

El Arbi: 'Voor de duidelijkheid, het hoofdpersonage van de film werkt niet bij een ngo in dat ziekenhuis, maar is wel aangesloten bij de radicale brigade Majlis Shura (*Majlis Shura Al Mujahidin*, een groep waarbij veel Belgen zich aansloten en die later opging in IS, red.). De meesten waren vertrokken in 2012 en 2013, toen IS nog niet aanwezig was in Syrië.'

Maar ze sloten zich bij Al-Qaeda aan, niet? El Arbi: 'Ze sloten zich aan bij verschillende groeperingen. Buitenlandse strijders werden in een soort buitenlandbrigade gestoken, waarvan de leiders meestal wel jihadisten waren, al dan niet aan de kant van Al-Qaeda. Het was op dat moment een warboel. IS zou pas later komen.'

Die Belgen vertrokken toch uit jihadistische overtuiging?
El Arbi: 'Niet allemaal. Sommigen vertrokken inderdaad pas nadat ze al waren gera-

hoekspeler met de opgevolgde schouders en de tralies van de helm: het is een metafoor voor het hartas dat Leo aantrekt. Het is het hartas dat we in de puberteit allemaal krijgen aangemeten, om ons te beschermen tegen de meningen en druk van omstanders. Slechts weinigen onder ons durven het nog af te gooien.

Close is een prachtig pleidooi om het schild te laten zakken

Bilal Fallah en Adil El Arbi met zijn jongere broer Anir El Arbi, die een van de twee hoofdrollen speelt in *Rebel*. © rr

dicaliseerd in België. Maar velen vertrokken zoals er nu mensen naar Oekraïne trekken: uit verontwaardiging over een onschuldig volk dat wordt *vermassacreerd*.

In 2012 voelden die mensen zich overigens nog gesteund door het westen, dat wapens stuurde naar Syrië om te strijden tegen IS. Dat er jihadisten tussen die strijders zaten, werd toen nog door de vingers gezien, vanuit het idee: *the enemy of my enemy is my friend*. Ahrar al-Sham is bijvoorbeeld een islamitische groepering die door sommigen wordt gezien als een terroristische groepering, maar onder andere de VS hebben die niet op hun lijst staan.

'In die warboel vertrokken velen omdat ze dachten dat ze een held zouden zijn en dat ze zouden vechten tegen een dictator. Zij wilden sterven in het geloof dat het voor een goed doel was en dat ze naar het paradijs zouden gaan. In die *fog of war* was het niet altijd duidelijk wie aan de goede kant stond.'

Speelt deze film dan niet in op het propagandaverhaal van 'nutverlening' waar-

me ronselaars jongens en meisjes naar Syrië lokten?

El Arbi: 'Er zijn er veel vertrokken die niet wisten dat ze bij IS zouden belanden, wat uiteindelijk een mafia-organisatie is. Zij vertrokken niet met het idee dat ze terroristische aanslagen zouden gaan plegen. In

'Het is makkelijker om de nazi's te portretteren als allemaal badguys en IS-mensen als allemaal terroristen. Het interessante aan film is net de vraag of je empathie kan opwekken voor de vijand'

Adil El Arbi

een later stadium, na de uitroeping van het kalifaat in 2014, was dat heel anders. Iedereen die op dat moment vertrok, deed dat vanuit een radicale overtuiging. Je had de executie van James Foley al gehad en de hele wereld had al zo veel gruwelijke propagandavideo's gezien, dat de vertrekker wisten waaraan ze begonnen.'

'Maar in 2012 was dat anders. Mensen linken de islam nu al snel aan radicalisme en aan Syrië en IS. Maar dan vergeet je de context, namelijk dat er eerst de gruwel van Assad was, die zijn eigen volk uitmoordde en een gasaanval uitvoerde zonder dat de wereld reageerde. Het is makkelijker om te geloven dat deze mannen al terroristen waren voor ze naar Syrië vertrokken. Maar dat klopt niet voor iedereen, althans niet in die beginjaren.'

Dit is de 'Schindler's list' van de Syriëfilms: jullie tonen een goede Syriëstrijder, zoals Spielberg een goede nazi toonde. El Arbi: 'Schindler's list was zeker een inspiratiebron, naast *Platoon* van Oliver Stone.'

Ik bedoelde: er kwam nogal wat kritiek op de manier waarop Spielberg er precies die ene goede nazi uit haalde. Is het niet tricky om 'een goede Syriëganger' te tonen, hoewel de grote meerderheid betrokken is bij verschrikkelijke misdaden, zelfs genocide?

El Arbi: 'Het is makkelijker om nazi's te portretteren als allemaal badguys en IS-mensen als allemaal terroristen. Het interessante aan film is net de vraag of je empathie kan opwekken voor de vijand. Het zijn geen monsters. Dat is er net zo *scary* aan. Er waren best wel wat kerels die in de klauwen belandden van deze mafia-organisatie, die drugs en een omerta gebruikte en hen voor de keuze stelde: of je bent bij ons, of je bent dood.'

'Net zo waren er bij die eerste vertrekkers ook geradicaliseerden die zich wilden terugtrekken zodra ze zagen hoe het er bij IS aan toeging. Zijn dat helden? Ik denk het niet. Maar het is wel een genueanceerder en menselijker beeld, dat de complexiteit van de realiteit er aandoot. Ook al is het veiliger om te geloven dat het allemaal monsters waren.'

Wilden jullie met deze film een correctie aanbrengen op het mainstream verhaal over de Syriëstrijders zoals dat in de pers is ontstaan? Er is maar één verhaal bekend van een man die naar Syrië is vertrokken om in een ziekenhuis te werken. Ahmed Daoudi. Vormde hij een inspiratiebron?
El Arbi: 'We hebben verschillende verhalen gebruikt, waaronder ook dat van de jongste Syriëstrijder, een jongen van twaalf die van school werd opgepikt in Molenbeek. Daar maakten we dan één film van.'

Fallah: 'We hebben gesproken met verschillende Syriëstrijders, maar ook met ouders die hun kinderen zijn verloren in deze oorlog, en met de Ocad (*het overheidsgaan dat de terreurdreiging analyseert, red.*). We hebben ook veel video's van IS moeten bekijken, om te analyseren hoe ze dat deden. In de acht jaar dat we aan deze film hebben gewerkt, zijn er veel momenten van twijfel geweest. Het is, net als bij films over de Siciliaanse mafia, best gevaarlijk om zo'n film te maken. Net daarom wilden we alle details goed hebben.'

Ben je bang voor de reacties in België?
El Arbi: 'Liever reactie dan geen reactie. Oliver Stone heeft ook altijd controversie opgewekt met zijn films. Wij vonden het belangrijk om een tijdsdocument te maken en te vatten wat er in dat decennium is gebeurd. En natuurlijk is dit niet hét verhaal van dit conflict van al die mensen. Je kan daar miljoenen films en series over maken. Maar we vonden het belangrijk om te tonen hoe wij het zagen, en een verhaal te brengen dat nog niet is verteld.'

Jeroen Struys

Onze man in Cannes

Jeroen Struys

Een kernbom van liefde

Per dag die voorbijyvoel, groeide de buzz rond *Close*, de eerste film van Lukas Dhont die kans maakt op de Gouden Palm, nadat hij met *Girl* de prijs had gewonnen voor beste debuut. Met vandaag de laatste twee films voor de boeg, lijkt dat nu niet onmogelijk. *Close* is niet gewoon een praat van een film. Het is, in al zijn kwetsbaarheid, een meesterwerk. Elke scène, elk beeld, elke kleur, elk woord en elk gebaar is niet alleen juist, maar ook noodzakelijk. Deze film moest zo zijn.

Maar *Close* is meer dan een perfecte film. Het is een film die gonst en leeft en ademt, met de adem waarmee een jongen van dertien blaast op een hobo, of in de haren van zijn moeder, of in de haren van de moeder van zijn bes-

te vriend.

Close gaat over een intense vriendschap – misschien wel het soort intense vriendschap dat, bij allelles als kind kan hebben. Remi en Leo wonen dicht bij elkaar en dicht bij de bloemenweide waar de ouders van Leo werken.

Zo close zijn ze dat ze na hun eerste dagen in de middelbare school pesterige opmerkingen krijgen. Of ze misschien een koppeltje zijn? Het maakt dat Leo zich afwendt van de jongen met wie hij het eerste deel van zijn leven deelde. In plaats van samen te spelen in de bossen, gaat Leo ijschaatsen. De cameraman van chef fotografe Frank Van den Eeden gaat mee het ijs op. Het oversized pak van de ijs-

hoekspeler met de opgevolgde schouders en de tralies van de helm: het is een metafoor voor het hartas dat Leo aantrekt. Het is het hartas dat we in de puberteit allemaal krijgen aangemeten, om ons te beschermen tegen de meningen en druk van omstanders. Slechts weinigen onder ons durven het nog af te gooien.

Close is een prachtig pleidooi om het schild te laten zakken

Het is ook het schild van de mannelijkheid, en Dhont laat subtiel voelen hoe vooral mannen een muur rond hun emoties bouwen. Zo is *Close* net als *Girl* ook een film over gender en de sociale constructie daarvan, maar minder expliciet. Het is een prachtig pleidooi om het schild te laten zakken.

Dat doet zo'n deugd. Zo veel films botvierden hier een gehard cynisme, met *Triangle of sadness* van Ruben Östlund op kop. Maar ook filmreemanten bezondigen er zich voortdurend aan, met vlammeende pennen en geslepen messen. Het cynisme verleet een aura van intelligentie, van 'slimmer-dan-de-rest', maar is nu doorprikt als een versleten pak. Het hartas van de grimas is nodeloze

bewapening.

Close is een ongemeen ontroerende, kwetsbare film, die zich afspeelt in de kleine wereld van een tienerjongen. Misschien ziet een jury daar de draagwijdte niet van, zo bezig als die is met het grootste gebaar en het politieke statement. Maar je kan *Close* ook zien als een aanklacht tegen cynisme, tegen stoerdoenerij en – waarom niet – tegen die verdomde oorlog in Oekraïne. In een door en door cynische wereld is dit een kernbom van liefde. Laat het schild zakken.

Filmjournalist Jeroen Struys brengt in deze column voor het laatste verslag uit vanop het 75ste filmfestival van Cannes.

snapshot

Talent gespot

De rechte man, Welk tingué, was in Cannes te zien als acteur in *Crimes of the future* van David Cronenberg. Maar de acteur uit Guinee-Bissau haalde ook zijn neus niet op voor een kortfilm van de 21-jarige filmstudent Talcao Nhaga (*links*). Die deed in Cannes mee aan de kortfilmcompetitie La Cinef. Binnenkort zou Bunge ook te zien zijn in de Vlaamse film *Alterretour* van Dorothee van den Bergh. © Kris De Witte